

Ayetü'l-Kübra'yı Hermenötik bir Okuma Denemesi

An Essay on Hermeneutic Reading
of Ayetü'l-Kübra

İbrahim ÖZDEMİR

Prof. Dr, Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fak.
Prof. Dr, Üsküdar University, Faculty of Humanities and Social Sciences

Özet

İslam geleneğinde tevîl kavramı ile karşılayabileceğimiz hermenötik (tevil/yorumbilgisi), Batı kültüründe köklü bir geleneğe sahip olan bir düşünce akımıdır. Özellikle pozitivist bilgi kuramının ve bilim anlayışının dayattığı bilimsel aklın egemenliğine karşı insanın yaşam biçimlerinin ürünlerine ve bilginin anlam-anlama, tarih, yorum, öznellik v.b gibi kategorilerine vurgu yapan bir anlayıştır. Bediüzzaman Said Nursi, hayatının sonuna doğru entelektüel hayatıyla ilgili önemli bazı hususlara dikkat çekmektedir. Bu tür açıklamalar hermenötik açıdan bakıldığında Risale-i Nur'un ve Said Nursi'nin bir bütün olarak anlaşılması açısından son derece önemlidir. Bu çalışmada hermenötik bakış açısının eserlerin anlaşılması açısından önemine vurgu ile Ayetü'l-Kübra'yı hermenötik açıdan bir değerlendirme denemesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hermenötik, Risale-i Nur, Ayetü'l-Kübra Risale-i, Tevil, Metin Tahlili

---

Abstract

Hermeneutics (interpretation/commentary), which we can meet with the concept of ta'vil in the Islamic tradition, is a trend of thought that has a deep-rooted tradition in Western culture. It is an understanding that emphasizes the products of human life styles and the categories of knowledge such as meaning-understanding, history, interpretation, subjectivity etc. Bediuzzaman Said Nursi draws attention to some important issues about his intellectual life towards the end of his life. Such explanations are extremely important in terms of understanding Risale-i Nur and Said Nursi as a whole, when viewed from a hermeneutic point of view. In this study, an attempt will be made to evaluate Ayetü'l-Kübra from a hermeneutic point of view, emphasizing the importance of hermeneutic point of view in terms of understanding His works.

Key Words: Hermeneutics, Risale-i Nur, Ayetü'l-Kübra Treatise, Interpretation, Text Analysis

Giriş

Yazımın başlığı “Ayetü'l-Kübra'yı Hermenötik bir okuma Denemesi” olmakla beraber, sadece mukaddimesiyle ilgili bir değerlendirme yapmaya çalışacağım. Gerisini başka bir zamanda çalışma arzusu ile bir başka arkadaşımızın da aynı yöntemle eser üzerinde çalışabileceğini ifade etmek istiyorum.

Öncelikle bir hususu belirtmek isterim: Merhum Bediüzzaman Said Nursi talebelerine “birbirlerinin güzel hasletlerinden istifade edip kuvvetli bir birlik haline gelmelerini” tavsiye eder. Ben de on yıl önce katıldığım bir uluslararası sempozyumda Amerikalı siyahi Müslüman ilim adamı Prof. Dr. Alan Godlas kardeşimden çok güzel bir şey öğrendim. Daha doğrusu bildiğimiz bir şeyi Alan bizlere Risale-i Nur'dan istifade ederek farklı bir ortamda hatırlattı.

Bir Müslüman yapacağı her işe besmeleyle “Bismillah'ır-Rahmani'r-Rahim” (Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla) ile başlamanın yanında, Müslümanın sözü “Euzü Billahi mine'ş-şeytani'r-racim” (Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım) diyerek şeytanın şerrinden Allah'a sığınmayla başlamalıdır.

Bu basit bir İslami kültür olmaktan ziyade, Buhari ve Müslim'in hadis kitapları Sahihayn'da okuduğumuz, kaynağı Hz. Muhammed (asm)dir: İki adam Hz. Peygamberin önünde tartıştılar. Birisi o kadar kızmıştı ki yüzü kızarmış ve şişmişti. Hz. Peygamber “Ben öyle bir söz biliyorum ki eğer onu söylese kızgınlığı gider. O söz Euzü Billahi mine'ş-şeytani'r-racim'dir.” dedi (Buhārī ve Muslim).

Biz bunu sadece Hz. Peygamber söyledi diye değil aynı zamanda ada-
bın bir parçası, bir Müslümanın adeti, tüm işlerinin başında söylediği bir söz olarak söylüyoruz. Maalesef, bu cümle genellikle düşünülmeden söylenen ve işitilen bir alışkanlık haline gelmiş. Bu yüzden burada her birimizden bir dakikalığına durup hep beraber hemen şimdi, bugün, burada, İslam ve Teknoloji konferansında bu sözü söylemesini ve Allah'a sığınmayı hatırlayarak, bu ifadenin etkilerini ve bize ne ifade etmesi gerektiğini düşünmesini istiyorum.

Bu hadisin bize ifade etmesi gereken bir şey telefonlarımızı kapatmamız gerektiğidir. Tıpkı bir grupla namaz kılarken saflarınızı düzeltmeniz gerektiğini hatırlamanız gibi. Lütfen şimdi namazda olmasak bile telefonlarınızın kapalı olduğundan emin olmak için bir kontrol edin, ya da en azından, acil bir çağrı bekliyorsanız sessize alın ve eğer cevap vermeniz gerektiğini düşündüğünüz bir telefon gelirse lütfen salonu terk edin.

Ben de böyle çalışmalarda, okumalarda, kongre, sempozyum vb. toplantılarda böyle önemli bir konunun konuşulduğu ortamlarda, İslam teknoloji adına uygun olarak, pür dikkat yazılanlara, konuşulanlara ve tartışmalara odaklanmak için, bir süreliğine cep telefonlarımızdan uzak durmayı tavsiye ediyorum.

Hermetik Kavramının Kökeni

Hermetik (tevil/yorumbilgisi) Batı kültüründe köklü bir geleneğe sahip olan bu düşünce akımı, özellikle pozitivist bilim kuramının ve bilim

“Ben öyle bir söz biliyorum ki eğer onu söylese kızgınlığı gider. O söz Euzü Billahi mine'ş-şeytani'r-racim'dir.”

*Hermenötik (tevil
etme/yorumsama)
kavramı,
etimolojik olarak
Antik Yunan
tanrısı Hermes'e
dayandırılır.*

anlayışının dayattığı bilimsel aklın egemenliğine karşı insanın yaşam biçimlerinin ürünlerine ve bilginin anlam-anlama, tarih, yorum, öznellik vb. gibi kategorilerine vurgu yapan bir anlayıştır. İslam geleneğinde bu kavramı te'vil ile karşılamak mümkündür.

Hermenötik (tevil etme/yorumsama) kavramı, etimolojik olarak Antik Yunan tanrısı Hermes'e dayandırılır. Belli-başlı aşamalarını şöyle sıralayabiliriz.

İlk Aşama, Antik Yunan'da tanrı Hermes, Tanrıların mesajlarını anlaşılması için insanların kullandığı dile çevirmekle görevli olduğu dönemdir. Bundan dolayı yaptığı işe antik dönemde "açıklama-açık kılma-açıklama ve yorumlama" (Palmer, 2002: 41) gibi anlamlara gelmesi.

İkinci aşama, 17. yüzyılda kutsal metin yorumlarında, özellikle İncil'deki ilahî/dinî mesajlar ki örtülü anlamların kaldırılmasını amaçlayan bir disiplin olarak kullanıldı. Bu aşamada tamamen elitleri için geçerliydi. Zira İncil Latinceydi ve sadece kilise otoriteleri okuyup-yorumlama yetkisine sahipti. Kitlelerin İncil'i anlaması için Luther'in (ö.1546) ortaya çıkışı beklenecekti. Halkın eğitimi ise, Kilise ve katedrallerdeki heykeller, tablolar, resimler ve pencerelerde kullanılan renkli figürlerle sağlanıyordu.

Üçüncü Aşama, ünlü Alman teolog F. Schleiermacher'ın (ö.1834) bu kavramı ilk kez usul açısından epistemolojik değerlendirmesiyle başlar. 19. yy'ın başlarında kaleme aldığı "Hermenötik Üzerine Dersler" adlı eserinde hermenötiki, tüm metinlere uygulanabilecek bir anlama usulü/metodu olarak tasarlayan Schleiermacher, böylelikle anlama sorununu evrenselleştirdi. Schleiermacher'ın hermenötikin özgün bağlamı üzerine yaptığı katkılardan biri de psikolojik anlama düşüncesiyle Dilthey'in anlamının ön koşulu gördüğü "yazarla duygudaşlık (empati) kurma düşüncesini öncelemeyi" (Güçlü, 1995:128) başarmış olmasıdır.

Alman Tarih Okulunun, hermenötik alanına yaptığı en büyük katkı, Dilthey örneğinde gördüğümüz gibi "dünyanın nesnel bir şekilde bilebileceğini öne süren pozitivist-empirist geleneğe karşı çıkararak", tabiat bilimlerinin egemenliği karşısında manevi/insan bilimlerine bağımsız bir alan sağlamayı amaçlamasıdır.

Alman filozof Heidegger birçok hermenötik tarihçisine göre, çağdaş hermenötik çalışmalarına yön veren en önemli isimdir. Şakirdi Gadamer, geleneksel hermenötiki eleştirerek bir anlamda çağdaş hermenötikin kurucusu sayılır. Hocası Heidegger'i takip ederek hermenötiki ontolojik bir zemine yerleştirmeye ve evrenselleştirmeye çalıştı.

Ayetü'l-Kübra'yı Hermenötik bir okuma Denemesi

Said Nursi, "manevi üstadım" dediği Gazali'nin (1058-1111) hayatın sonlarına doğru yazdığı Munkız'da yaptığı gibi, o da hayatının sonuna doğru entelektüel hayatıyla ilgili önemli bazı hususlara dikkat çeker. Bence Said Nursi'yi bir bütün olarak anlayabilmek için şu metin hermenötik açıdan bakıldığında önemli açıklamalar ihtiva etmektedir:

“Ben 60 sene evvel, bu zamanda hakikate ulaştıracak bir yol arıyordum. Yani bu zamanda sağlam bir iman ve itikat elde etmek, İslam'ı tam anlamak, menfi ve muzır [zararlı] çok cereyanların hücumunda sarsılmamak için kısa bir yol arardım.

Evvela hükema mesleğine [felsefeye] müracaat ettim. Yalnız akılla hakikate ulaşmak istedim. Pek çok zorla iki defa hakikate ulaştım. Baktım beşeriyetin en dâhileri dahi yarı yolda kalmışlar, ancak bir-iki kişi sırf akılla hakikate ulaşabilmişler. O zaman dedim: ‘Beşerin en dâhilerinin gidemediği bir yol umuma tamim olamaz [umumileştirilemez]’ diye o yolu terk ettim. Çünkü çok feylesoflar, hatta İbn-i Sina, Farabî, Aristo vesaireleri yarı yolda kalmışlar. Ancak bir-iki kişi hakikate çıkabilmiş gördüm. O zaman anladım ki, beşerin en dâhilerinin çıkamadığı bir yol, bir meslek, umuma cadde olamaz.

Sonra tasavvuf mesleğine müracaat ettim, tetkik ettim [inceledim]; gördüm ki çok nurlu, çok feyizlidir. Fakat azami itina [dikkat] istiyor. Bu yolda ancak ehas-su'l-havas gidebilir. Bu da bu zamanda umuma yol olamaz.

Kur’an’dan istimdat eyledim [yardım istedim]. Cenab-ı Hak’ka şükür Risale-i Nur ihsan edildi. Bu zamanın ehl-i imanına selametli, kısa bir tarik-i Kur’anidir.” (Vahide, BSN Entelektüel Hayatı; Şahiner, Aydınlar Konuşuyor, 1979, 2. Baskı, s: 399).

Risale-i Nur’u tahlil etmek ve değerlendirmek için çok önemli hususları ihtiva ettiğini düşündüğüm bu alıntının aşağıda değineceğim hususların daha iyi anlaşılması için yardımcı olacağını umuyorum.

Müellifin Niyetini Anlamak!

Yazarlar bazen bir konuyu anlatmak bazen de ahlaki bir değer veya değerleri öğretmek için yazarlar. Bunu Dostoyevski ve Tolstoy gibi büyük ediplerin kitaplarında görmek mümkündür. Bu sebeple, metni ve tüm bileşenlerini daha iyi anlamak için yazarın niyetini veya yazarın bu metin yazma amacının ne olduğunu anlamak önemlidir. Örneğin George Orwell’in Hayvan Çiftliği’ni sadece hayvanlarla ilgili bir hikâye olarak okusaydınız ve Orwell’in Rus Devrimi (tüm istibdat türleri ve diktatörlükler) hakkında yorum yapma niyetine dikkat etmeseydiniz, hikâyenin önemli bir noktasını kaçırdınız demektir. Bu sebepler, yazarın niyeti, bir metni anlamamızda önemli bir rol oynar: Niyetin ne olduğunu anlayamazsak, çoğu zaman metin boyunca önemli noktaları yakalayamayız. Ya da bir çuval keçi boynuzunu boşuna çiğnemiş oluruz.

Peki bunu nasıl yapacağız?

Bazen yazar, niyetini açıkça ve doğrudan kendisi ifade eder. “Bu kitabı, makaleyi veya romanı şu gayeyle yazıyorum” diyebilir. Bu durumlarda, yazarın niyetini belirlemek olduğuça kolaydır. Ancak bu örnekler, yazarın kitabın ne hakkında konuşacağını açıkça belirlemek istediği bilimsel kitaplarda, romanlardan veya diğer edebiyat türlerinden çok daha fazla görülür. Çoğu

*Çok feylesoflar,
hatta İbn-i Sina,
Farabî, Aristo
vesaireleri yarı
yolda kalmışlar.
Ancak bir-iki
kişi hakikate
çıkabilmiş
gördüm. O
zaman anladım
ki, beşerin en
dâhilerinin
çıkamadığı bir
yol, bir meslek,
umuma cadde
olamaz.*

Osmanlı devleti
yıkılmış, yerine
tamamen seküler,
daha sonraları
militanca
seküler olarak
tanımlanacak,
bir sistem
kurulmuştur.

romanda, yazarın niyeti örtük olur; yani ima edilir ama açıkça belirtilmez. Okuyucunun onu keşfetmesi beklenir.

Peki, Ayetü'l-Kübra'da müellifin niyeti nedir?

Bunu anlayabilmek için başvuracağımız ilk kişi müellifin bizzat kendisi, yani Bediüzzaman Said Nursi'dir. Kitabın kapağını açıp, müellife başvurduğumuzda, öncelikle bir uyarıyla karşılaşırız. O da bu risalenin “çok ehemmiyetli” olduğudur. Adeta yol kenarlarında hayatımızı korumak ve güvenli bir yolculuk için konulan trafik işaretleri ve uyarı levhaları gibi, müellif kendiyile birlikte “kâinat seyyahıyla” yolculuğuna çıkacakları uyarma ihtiyacı hissediyor.

Bediüzzaman Said Nursi, daha sonraki bir mektubunda “ehemmiyetlidir” hususunu tavzih eder. İmam-Ali'nin, Celcelutiyye isimli eserinden yaptığı tevile, İmam'ın bu kitaba işaret ettiğini belirtir: “o acip ve yüksek ve tevhidin hüccetü'l-kübrası ve el-Ayetü'l-Kübranın bir alâmet-i kübrası ve bir tefsir-i âzamı olan risaleye “Ayetü'l-Kübra” namı veriyor. (Şualar, Sekizinci Şuâ, 890). Okuyucuya daha baştan okuyacağı risalenin isminin bile İmam- Ali tarafından verildiğini belirterek, dikkati çekilir. Bunu daha iyi anlamak için bu risalenin yazıldığı döneme bakmak gerekir.

Risalenin 1938 yılında yazıldığı dikkate alındığında müellifin bu endişesi daha iyi anlaşılabilir. Osmanlı devleti yıkılmış, yerine tamamen seküler, daha sonraları militanca seküler olarak tanımlanacak, bir sistem kurulmuştur. Yapılan siyasi ve kültürel inkılaplarla geçmişle tüm bağlar koparılmış ve inşa edilen yeni sistemde din eğitime yer verilmemiştir. Aralık 1938'de Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel daha da ileri giderek, kendisini 1942 yılında ziyaret eden İngiliz bir diplomata dinden tamamen azade saf laik nesiller yetiştirmeyi hedeflediklerini; bunu da on yıl içerisinde başarmayı planladıklarını söyleyecektir. (Bora, 2020).

Ayetü'l-Kübra, dinle ve dinî olanla tüm bağların kesildiği ve eğitim sisteminde dinî eğitime yer verilmeyen bir dönemde, sürgünde yazılmıştır.

Müellif okuyucunun hayal kırıklığına uğramaması için onu uyarıya devam eder ve “herkes her bir meselesini anlamaz” der.

Burada anlaşılan, Ayetü'l-Kübra'nın hedef kitlesi sadece ulema veya din muarızları değildir; kendisinin ifade ettiği gibi herkes, yani bütün toplumdur. Metnin anlaşılmasıyla ilgili olarak asıl zorluk da bundan kaynaklanmaktadır. Allah'ın varlığı, esması ve tevhid gibi konuları herkese aynı risalede anlatmak kolay iş değildir. Bu niteliğiyle Risale-i Nurlar klasik kelimeler kitapları gibi sadece ulemaya ve eğitilmiş kişilere hitap etmiyor; tahsil şartı aramaksızın herkese hitap ediyor.

Zorluğa dikkat çeker çekmez, okuyucuyu kaybetmemek için risaleyi okuyan hiçbir kimsenin “hissersiz” kalmayacağını söyler ve bir bahçe metaforuyla merakını anlatmaya çalışır. Burada bahçe metaforunun kullanılması okuyucuyla iletişim kurma açısından başlı başına ilginç bir konudur. Felsefe ve kelamın en çetrefilli meselelerini anlatırken, herkesin bildiği, gördüğü ve bazılarının sahip olduğu “bahçe” metaforunun konuyu anlamayı

kolaylaştıracağını düşünmüş olmalıdır. Bugün bilimsel zihinle ilgili çalışmaların da gösterdiği gibi “bir resim veya simge bazen bir kelimedenden daha çok anlam ifade etmektedir.” Reklam ve tanıtım sektörü bunun bir delilidir. Said Nursi de okuyucusuna şu teklifte bulunur ve onu bahçeye girmek için cesaretlendirir:

“Büyük bir bahçeye giren bir kimsenin, o bahçenin bütün meyvelerine elleri yetişmez. Fakat eline girdiği miktar yeter. O bahçe yalnız onun için değil belki elleri uzun olanların hisseleri de var.” (Ayetü'l-Kübra).

Bahçedeki meyveleri herkes boyunun ve elinin ulaştığı kadarıyla alabilecektir. Burada daha yüksekteki meyveleri koparmak isteyenlere kapı açık bırakılır. Gerekli malzeme ve araçlar (merdiven vs.) sağlandığı takdirde daha yüksekteki meyveleri koparmak mümkündür. Ancak bu ek bir çaba ve yatırım gerektirir. Yani, meyveyi yemenin niyetiyle ilgilidir.

Said Nursi'nin entelektüel hayatına baktığımızda Nurs köyünde Kürt bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve düzenli bir eğitim almamış. Dünyada da örnekleri bulunan kendi kendini eğitmesi (self-education); Türkçe, Arapça ve Farsçayı bizzat kendisi çalışarak ve daha sonra bu dillerde kitap ve şiir yazacak düzeyde öğrenmesi; Mütercim Asım'ın ünlü Kamus-u Okyanus lügatini ve geleneksel medrese siteminin tüm kitaplarını (yaklaşık 90 kitap) ezberlemesi bu merdiven metaforunun karşılığı olarak anlaşılabilir. Kendisi daha sonraları tüm bu birikimlerin Kur'an'ın semasına çıkmak için bir merdiven vazifesi gördüğünü söyleyecektir:

Âlemde meylü'l-istikmalin dalı olan insandaki meylü't-terakkinin semerati ve tecarüb-ü kesireyle ve netâic-i efkârın telâhukuyla teşekkül eden merdiven-i terakkinin basamakları hükmünde olan fûnun ise, müterettibe ve müteavine ve müteselsiledirler. Evet, müteahhirin in'ikadı, mütekaddimin teşekkülüne vabestedir. Demek, mukaddem olan fen, ulûm-u mütearifeni derecesine gelecek; sonra müteahhirine mukaddeme olabilir. (Muhakemat, 174).

İ'lem Eyyühe'l-aziz! şu ayet-i kerimenin yüksek semasına çıkıp sırrını fahmetmek için yedi basamaklı bir merdiven kuruyoruz. (Mesnevi-i Nuriye, Onuncu Risale)

Vakit be vakit başınızı kaldırıp Esmâ-i Hüsnâma dikkat ederek, o semâvâta uruc etmek için fûnununuzu ve terakkiyâtınızı merdiven yapınız. Tâ fûnun ve kemâlâtınızın menbaları ve hakikatleri olan esmâ-i Rabbâniyeme çıkasınız ve o esmânın dürbünüyle, kalbinizle Rabbinize bacasınız." (Sözler, 354).

Kur'an'ın ekser âyetleri, her biri birer hazine-i kemâlâtın anahtarı ve birer define-i ilmin miftahıdır. Eğer istersen Kur'an'ın semâvâtına ve âyâtının nücumlarına yetişsin; geçmiş olan yirmi adet Sözleri, yirmi basamaklı bir merdiven yaparak çık. Onunla gör ki, Kur'an ne kadar parlak bir güneştir; hakaik-ı İlâhiyeye ve hakaik-ı mümkinat üstüne nasıl sâfi bir nur serpiyor ve parlak bir ziya neşrediyor, bak. (Sözler, 358).

Daha sonra söz konusu “risalenin fehmini (anlaşılmasını) işkâl eden beş sebebi” açıklar. Bu da müellifin bir metnin anlaşılmasının önündeki

“Büyük bir bahçeye giren bir kimsenin, o bahçenin bütün meyvelerine elleri yetişmez. Fakat eline girdiği miktar yeter. O bahçe yalnız onun için değil belki elleri uzun olanların hisseleri de var.”

*İbn Sina gibi
bir dâhinin
Aristoteles'in
Metafizik
kitabını kırk
kez okumasına
rağmen
anlayamamasını;
ancak Farabi'nin
şerhini okuyunca
anladığını
hatırlamak
gerekir.*

engellerin ve aynı metnin farklı okuyucuya farklı şekilde söyleyebileceğini farkında olduğunu göstermektedir. Burada sıraladığı gerekçeler bize hermenötik daireyi hatırlatmaktadır. Hermenötik daire kısaca şöyle özetlenebilir:

Bu yazılı bir metni okuduğumuzda ne olduğuyla ilgilenir. Okumak anlamlı olacaksa, bu sadece kelimelerin sayfada sıralı olarak geldiği gibi sözlü olarak tekrar edilmesi meselesi değildir. Başarılı okuma sadece kelimeleri söylemekten ibaret değildir. Bu bir yorumlama eylemidir, ancak öznel anlamda yorum değildir. Gerçek yorum, okunan şeye hükmetme anlamında iddialı değil, aktif olarak alıcıdır. Gerçek yorum, metni okuyucunun kişiliğinin kalıbına ya da önceki bilgisinin gereksinimlerine zorlamaz. Metnin anlamını "içinde geçer" veya "arasında gider" anlamında iletir. Bu nedenle okuyucular bazen bir metnin anlamının kendilerinin anlayabileceğinden daha fazlasını başkalarına aktarabilirler. Otantik yorumlama ve dolayısıyla başarılı okuma, gerçek anlamı verir, ancak soru şu olur, bu anlam nedir veya nerededir?

Bir şeyi kavradığımızı belirtmek istediğimizde genellikle "Anlıyorum" deriz. Ancak elimizde olduğunu hayal ettiğimiz şeye bakmaya çalışırsak, kendimizi eli boş buluruz. Anlamın bir nesne gibi kavranamayacağını anlamak için burada çok fazla deney yapmaya gerek yok. (Bortoft, 1996, 7)

Said Nursî, Risalenin anlaşılmasını zorlaştıran beş sebebiyle şöyle özetler:

Birincisi: "Ben kendi müşahadatımı kendi fehmime göre ve kendim için yazdım. Sair kitaplar gibi başkalarının fehmine ve telakkisine göre yazmadım." Buna göre yazarın maksadını tam olarak anlamak mümkün değil.

İkincisi, varoluşsal dini tecrübeyle ilgili olup, müellifin Allah, tevhid ve "ism-i a'zam" kavrayışı ve tecrübesiyle alakalıdır. Bu varoluşsal tecrübeyle "tevhid-i hakiki a'zamî bir surette yazıldığından, meseleleri hem gayet geniş hem gayet derin ve bazen çok uzun olduğundan herkes birden ihata edemez." Burada yine bazılarının en azından anlayabileceğine kapı aralanıyor.

Tam da burada İbn Sina gibi bir dâhinin Aristoteles'in Metafizik kitabını kırk kez okumasına rağmen anlayamamasını; ancak Farabi'nin şerhini okuyunca anladığını hatırlamak gerekir.

Üçüncüsü: "Her bir mesele büyük ve uzun bir hakikat olması sebebiyle, hakikati parçalamamak için bazen bir sahife veya bir yaprak bir tek cümle olur. Bir tek delil hükmünde çok mukaddimat bulunur." Bunun anlamı metni sabır ve teenniyle okumaktır. Metin ontolojiyle ilgilidir ve bu da gazete veya roman okur gibi okumakla anlaşılır. Müellifin başka bir vesileyle talebelerini ve okuyucularını bir kez daha "gazete gibi okumayınız" diyerek uyarması anlamlıdır.

Dördüncüsü: "Ekser meselelerinin her birisinin pek çok delilleri ve hüccetleri bulunduğu için bazen on, bazen yirmi delili bir tek bürhan yapmak cihetiyle mesele uzunlaşır; kısa fehimler kavramaz." Bunu anlamak için yine merdiven konusuna dönüyoruz. Mantık'a, özellikle de İslam filozoflarının bu konudaki çalışmalarına ve kavramlarına hâkim olmadan Bediüzzaman

Said Nursi'nin "delil, hüccet ve bürhan"la tam olarak neyi kastettiğini anlamak mümkün olmayacak.

Beşincisi, kutsal zaman tasavvurudur. Seküler yeni dönem, geçmişe ait tüm köprüleri yıkmış ve zamanı da kutsal ve manevi hiçbir boyutu olmayan bir kavrama indirgemıştır. Hasan Ali Yücel'in "on yılda dinsiz bir nesil yetiştirme" hülyasının temelinde bu anlayış var. Yeni nesil için zaman saatler, günler ve yıllardan ibaret olup; hiçbir manevi değeri yoktur. Batılılaşma sonucu saat ve zaman algımızın değişmesinin nasıl bir yıkım olduğunu daha 1921'lerde fark edenlerden birisi Şair ve yazar Ahmed Haşim'dir.

"Saat"ten kastımız, zamanı ölçen âlet değil, fakat bizzat zamandır. Eskiden kendimize göre yaşayışımız, düşünüşümüz, giyinişimiz ve kendimize göre, dinden, ırktan ve ananeden hayat alan bir zevkimiz olduğu gibi, bu hayat üslubuna göre de "saat"lerimiz ve "gün"lerimiz vardı" diyen şair, bunun tahrip edilmesiyle "Çölde yolunu şaşırınlar gibi biz şimdi zaman içinde kaybolmuş kimseleriz" der. (Haşim, Dergâh, c.I, nr.3, 16 Mayıs 1337/1921)

Bunda dolayı Said Nursi'nin "Ramazanın feyziyle bu risalenin nurlarına mazhar olmağını" vurgulaması hem kendisi hem de okuyucu için anlamlıdır. Zamanın manevi değerinin farkında olan yazar, okuyucunun eğitim yoluyla aldığı seküler zaman tasavvurunu değiştirmektedir.

Kısacası, bazı filozoflar felsefe yapmayı "yolda olmak" olarak tanımlar. Bununla da ezeli hikmet arayışında olan hakikat yolcuları vurgulanır. Said Nursi, Ayetü'l-Kübra'da bir kainat seyyahı olarak yola çıkar. Bizleri de bu yolculuğa davet eder. Her yolculuğun bir adabı ve hazırlığı olduğu gibi, bu "ehemmiyetli yolculuğa" çıkacaklara müellif olarak bazı uyarıları vardı. Bu uyarıları dikkatle okuduktan ve üzerinde düşündükten sonra yola çıkıp çıkmamak okuyucuya bırakılmaz; okuyucu yolculuğa çıkmaya teşvik edilir. Zira davet "ezan" örneğinde olduğu gibi İslam'ın şiarıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Birand, K (1998) "Kamuran Birand Külliyyatı", Akçağ Yayınları, Ankara.
- 2- Collingwood, R.G. (1996) "Tarih Tasarımı", çev. K. Dinçer, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- 3- Göka, E. -Topcuoğlu, A. -Aktay, Y. (1996) "Önce Söz Vardı", Vadi yayınları, Ankara.
- 4- Güçlü, A. B (1995) "Hermes'ten Günümüze Felsefe Hermeneutik ya da Anlamayı Anlamak" Edebiyat Eleştirisi, Güz, s. 124.136.
- 5- Heksan, S. (1999) "Bilgi Sosyoloji ve Hermeneutik", çev. H. Arslan -B. Balkız, Paradizma Yayınları, İstanbul.
- 6- Henri Bortoft -The Wholeness of Nature _ Goethe's Way Toward a Science of Conscious Participation in Nature-Lindisfarne Press (1996)
- 7- Misch, G (1994) "Tin Bilimleri Kuramı İçinde Yaşama Felsefesi Düşüncesi", çev. D. Özlem, Felsefe Tartışmaları, 16. Kitap, İstanbul
- 8- Özlem, D. (1998) "Bilim Tarih ve Yorum", İnkılap, İstanbul

Seküler yeni dönem, geçmişe ait tüm köprüleri yıkmış ve zamanı da kutsal ve manevi hiçbir boyutu olmayan bir kavrama indirgemıştır.

-
- 9- Özlem, D. (1986) “Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi”, Remzi kitabevi,İstanbul.
- 10- Polmer, R. (2002) “Hermenötik”, çev. İ. Görener, Anka Yayınları, İstanbul.
- 11- Rabinow, P. -Sullivan. W. (derleyenler), (1990) “Toplum Bilimlerinde Yorum Yaklaşım”, çev. T. Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul
- 12- Tatar, B. (1999) “Felsefi Hermeneutik ve Yazarın Niyeti.”. Vadi Yayınları, Ankara.